

Univerzita Karlova v Praze
Přírodovědecká fakulta
katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Doktorský studijní program: Obecné otázky geografie

Autoreferát dizertační práce

Kontraurbanizace: rytmy, identity, domovy

Martin Šimon

Školitel: doc. RNDr. Martin Ouředníček, Ph.D.

Praha, 23.7.2012

Prohlášení autora

Prohlašuji, že jsem dizertační práci zpracoval samostatně za použití uvedených zdrojů a literatury. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného či stejného akademického titulu. Součástí dizertační práce jsou čtyři publikační výstupy, na kterých jsem se autorsky podílel. Podíl autorství je specifikován u každé publikace. Souhlas spoluautorky s vymezením autorského podílu je uveden v příloze práce.

Publikace:

ŠIMON, M. (2011a): Kontraurbanizace: chaotický koncept? *Geografie*, 116, č. 3, s. 231-255.

Autorský podíl: 1

ŠIMON, M. (2011b): Úspěšná integrace rumunské komunity z Bílé Vody. *Český lid: Etnologický časopis*, 98, č. 2, s. 155-172.

Autorský podíl: 1

ŠUSTROVÁ, K., ŠIMON, M. (2012): Opuštění městského způsobu života? Analýza vybraných aspektů migrace na venkov. In: Temelová, J., Pospíšilová, L., Ouředníček, M. (eds.): *Nové sociálně prostorové nerovnosti, lokální rozvoj a kvalita života*. Plzeň, Aleš Čeněk, s. 99-121.

Autorský podíl: 0,5

ŠIMON, M. (2012): Exploring counterurbanization in a post-socialist context: case of the Czech Republic. *Sociologia Ruralis*, XX, XX-XX. (revisited 15.7.2012)

Autorský podíl: 1

V Praze, 23.7.2012

Podpis:

Abstrakt

Výzkumy kontraurbanizace, které jsou stěžejním tématem této dizertační práce, představují vhodné pole, kde je možné zkoumat proměny soudobých společností a jejich sociálně prostorových organizací. Dynamika těchto proměn vyvolává poptávku po nových teoretických konceptech, které by umožnily probíhající změny uchopit, a které by poskytovaly vysvětlení těchto změn. Pojem kontraurbanizace není ustálený, už od svého prvotního použití představuje sporný termín. Z pohledu geografie osídlení vyvolala kontraurbanizace obecnou debatu o nastávajících trendech vývoje osídlení v urbanizovaných společnostech, která ukazovala na odlišné logiky koncentrace a dekoncentrace lidských aktivit. Kontraurbanizace operacionalizovaná jako migrační pohyb představuje výzvu pro řadu standardních uchopení migrace. Logika ne-ekonomicky motivované migrace z center do periferií vyžaduje hledání alternativních vysvětlujících modelů i výzkumných metod. Hodnocení vlivu a dopadů kontraurbanizace v lokalitách je analogií na klasické sociálně vědní studie hodnotící integraci přistěhovalců z venkova ve městech.

Dizertační práce se skládá se dvou základních oddílů. První oddíl představuje širší teoreticko-metodologické uvedení do zkoumané problematiky. Kontraurbanizace je představena jako prostorový ale i sociální fenomén. Podrobněji je rozebrána kontraurbanizace jako proces v systému osídlení, kontraurbanizace jako forma prostorové mobility, a kontraurbanizace jako proces měnící populační a sociální strukturu v lokalitách a komunitách. Zvláštní pozornost je věnována soudobým společnostem, vztahům mezi mobilitami, životním stylem a hodnotovými orientacemi. Není opomenuta ani diskurzivní stránka výzkumu kontraurbanizace. Druhý oddíl, který tvoří stěžejní část práce, je sestaven z publikovaných prací autora. Příložené texty se skládají ze tří článků publikovaných v časopisech s impact factorem a jedné kapitoly v recenzované knize. Všechny jsou nejprve stručně představeny ve svých základních charakteristikách a poté přiloženy v originálním znění. Publikace ukazují nejen velkou rozmanitost výzkumů kontraurbanizace ale i metodologickou rozrůzněnost v přístupech, jak lze kontraurbanizaci či přímo související fenomény zkoumat. Dizertační práci uzavírá souhrnné hodnocení výzkumu kontraurbanizace v Česku.

Úvod

Vzájemný vztah společností a životního prostředí představuje klíčové téma výzkumu mnoha vědních disciplín včetně geografie. V obecné úrovni lze tvrdit, že se člověk do určité míry vymaňuje z všeobjímajícího vlivu přírody a organizuje svoje aktivity podle jiných principů. Za vhodný příklad, na kterém je možno ilustrovat měnící se principy organizace lidských aktivit, považují vývoj měst a systémů osídlení. Města byla (a jsou) od svého počátku považována za symbol civilizačního rozvoje, za klíčové prostředí pro inovace a společenský pokrok (Krejčí 2004, Mumford 1961). Zjednodušeně řečeno lze vývoj měst rozdělit do tří období. V prvním období urbanizace tj. od vzniku měst po počátek průmyslové revoluce jsou města relativně malé a statické jednotky s nízkou kvantitativní i kvalitativní vývojovou dynamikou (Childe 1951). Od prvních starověkých městských sídel (Carter 1995), řecké polis (Kito 1951), nejisté období raného a vrcholného středověku (Braudel 1995), přes středověké tržní město (Weber 1966) jsou *de facto* všechna preindustriální města (Sjöberg 1965) spíše výjimkami v převládajícím venkovském prostoru (Horská, Maur, Musil 2002, Lampard 1965, Mumford 1961). Významnou změnu znamená až druhé období, tzv. klasická (industriální) urbanizace, kdy dochází k zásadnímu kvantitativnímu posunu v dynamice vývoje měst, kdy města rostou jak ve svém počtu, tak ve své velikosti (Tisdale 1942). Kvantitativní růst měst je doprovázen celou řadou vzájemně synergicky působících změn kvalitativních (Musil 1967). V tomto období vzniká také daleko výrazněji potřeba vědeckého porozumění procesům vývoje města a jeho vnitřního fungování (Maier 2004), ale také potřeba porozumět vznikajícím městským společnostem jako celku (Cosser 1997, Wallerstein *et al.* 1998). Ve třetím období vývoje měst jsou dosaženy limity kvantitativní koncentrace obyvatel ve městech, v situaci vysoké míry urbanizace získávají na důležitosti především kvalitativní projevy urbanizace (Hampl, Gardavský, Kühnl 1987, Hampl 2005). Hlavním trendem z pohledu rozmístění obyvatelstva se stávají dekoncentrační a decentralizační procesy, popřípadě i obnovení koncentračních procesů (Champion 1989, 2001, Šimon, Pospíšilová 2011). Velká města vytvářejí metropolitní území, které propojuje nejen fyzická infrastruktura, ale především funkční provázanost jednotlivých částí (Soja 2000). V mezích výše popsaného vývoje urbánních systémů se dizertační práce zaměří na kontraurbanizaci, kterou lze v obecné rovině definovat jako proces residenční decentralizace, kdy dochází k přesunu obyvatel a jejich aktivit z měst na venkov mimo metropolitní regiony (Halfacree 2008). Dizertační práce vychází z autorova předchozího teoretického výzkumu urbanizačních procesů (Šimon 2006, 2008, 2011a) a empirického výzkumu kontraurbanizace v Česku (Šimon 2011b, 2011c, 2012, Šustrová, Šimon 2012).

Zaměření dizertační práce

Předložená dizertační práce se zaměřuje na následující tři výzkumná témata, která se vzájemně doplňují v jednotlivých kapitolách práce.

- 1) V obecné rovině se dizertační práce snaží porozumět podnětům, faktorům, či trendům, které ovlivňují současné proměny soudobých společností a jejich sociálně prostorových organizací. K tomu jsou jako vhodný příklad využity výzkumy kontraurbanizace, které vzhledem ke komplikované podmíněnosti samotného procesu kontraurbanizace a spornosti jeho výzkumných uchopení představují vhodné pole pro širší teoreticko-metodologickou diskuzi. Téma možného propojení současných sociálně-vědních konceptualizací s výzkumy kontraurbanizace považují za významné pole výzkumu.
- 2) Zásadním vstupem pro teoreticko-metodologickou diskuzi je na jedné straně přehled současných i minulých konceptualizací procesu kontraurbanizace, ať už je kontraurbanizace definována jako urbanizační proces v systému osídlení, migrační pohyb, proces proměny města/venkova, či jinak. Přehled konceptualizací kontraurbanizace je na druhé straně pro účely dizertační práce nutně doplněn o zakotvení do obecnějších rámců sociálně vědních diskuzí a současných výzkumných trendů. Vývojově pojatý přehled výzkumů kontraurbanizace na pozadí obecných změn sociálně vědního výzkumu umožňuje nejen zhodnotit minulé výzkumné trendy, ale poskytuje i možnost hodnotit nastávající výzkumné trendy.
- 3) Dochází v současnosti ke kontraurbanizaci v Česku? O jaký se jedná proces? Jaké jsou jeho klíčové charakteristiky? Jakými výzkumnými nástroji jej můžeme uchopit? To jsou klíčové otázky, které byly položeny při empirickém výzkumu kontraurbanizace. Získané odpovědi na dané otázky jsou představeny v článcích autora. Propojení empirických charakteristik kontraurbanizace v Česku a diskuze souladu či nesouladu s prezentovanými koncepty kontraurbanizace je klíčové pro celkové zhodnocení významu kontraurbanizace v Česku. Specificky je pak diskutována otázka, do jaké míry jsou explanační modely vytvořené pro západní či východní země vhodné pro empirickou realitu Česka.

Dizertační práce je členěna do dvou základních oddílů. První oddíl představuje širší teoreticko-metodologické uvedení do zkoumané problematiky. Kontraurbanizace je

představena jako prostorový (kapitola 3 dizertační práce) ale i sociální fenomén (kapitola 4 dizertační práce). Zvláštní pozornost je věnována soudobým společnostem, vztahům mezi mobilitami, životním stylem a hodnotovými orientacemi. Není opomenuta ani diskurzivní stránka výzkumu. Druhý oddíl, který tvoří stěžejní část práce, je sestaven z publikovaných prací autora. Příložené publikace se skládají z tří článků, které autor publikoval samostatně v odborných recenzovaných periodících, a jedné kapitoly v recenzované knize, kde je spoluautorem. Všechny publikace jsou v textu dizertační práce nejprve stručně představeny ve svých základních charakteristikách a poté přiloženy v plném znění. Publikace ukazují nejen velkou rozmanitost výzkumů kontraurbanizace, ale i metodologickou rozrůzněnost v přístupech, jak lze kontraurbanizaci či přímo související fenomény zkoumat. Úplný obsah dizertační práce je uveden v příloze 1.

Představení publikovaných prací

Druhou část dizertační práce tvoří soubor čtyř prací, které jsem publikoval v posledních čtyřech letech. Společným integrujícím tématem všech publikací je migrace na venkov – kontraurbanizace. První z publikací je teoretický článek, který představuje přehledový vstup do minulých a současných debat o konceptualizaci migrace z měst na venkov – kontraurbanizaci. Na základě jejich rozboru prezentuje vlastní pojetí konceptu kontraurbanizace, které je uzpůsobené pro výzkum v českém kontextu (Šimon 2011a). Druhý článek se zabývá specifickou skupinou migrantů ve venkovském prostoru. Vznik a integrace komunity rumunských imigrantů v periferním území je zachycena formou kvalitativní empirické studie, která přináší nové etnologické poznatky (Šimon 2011b). Třetí text se věnuje vztahu mezi životním stylem obyvatel a prostředím, ve kterém žijí. Rozdíly mezi životními styly na venkově a ve městě jsou ilustrovány na příkladu migrantů z měst na vzdálený venkov (Šustrová, Šimon 2012). Čtvrtý text prezentuje hlavní výsledky empirického výzkumu kontraurbanizace v Česku. Na základě dat z terénního výzkumu navrhuje typologii migračních strategií, které se uplatňují při migraci z měst na venkov – kontraurbanizaci (Šimon 2012). Hlavní migrační strategie migrantů z měst na venkov byly též představeny českým čtenářům formou článku v časopise *Geografické rozhledy* (Šimon 2011c).

Z metodologického pohledu představují texty, z nichž je dizertační práce složena, řadu různých metod a přístupů k výzkumu, přičemž ve většině výstupů je použita kombinace více typů metod. Autor je na jedné straně inspirován přístupy *albertovské geografie* a sociálně-

ekologickými pracemi J. Musila, na druhé straně využívá též přístupy britské humánní geografie. Výzkum pro dizertační práci byl realizován v rámci dvou výzkumných projektů. V projektu Kontraurbanizace byly využity jak kvantitativní (např. modelování časové dostupnosti sídel v GIS, analýza migračních dat) tak kvalitativní metodologie (např. polostrukturované rozhovory, obsahová analýza). V rámci výzkumu v projektu Diferenciace bylo využito jako metody biografické a narativní interview. Integrujícím tématem všech prezentovaných textů je na obecné úrovni vztah mezi prostředím, životním stylem a různými typy mobility, který je podrobněji zkoumán na specifickém příkladu kontraurbanizace. Podrobnější informace o použitých metodách výzkumu jsou uvedeny v popisu jednotlivých publikačních výstupů v druhém oddílu dizertační práce.

Klíčový přínos dizertační práce a publikačních výstupů, které ji tvoří, spočívá v empirické rovině v tom, že se na rozdíl od několika málo předchozích studií, které pracovaly s migračními daty z registru stěhování ČSÚ, zaměřila přímo na migranty z měst na vzdálený venkov. Cílem tohoto přístupu bylo vyvarovat se metodickým rizikům, které vyplývají z kvality statistiky migrace, a poskytnout alternativní pohled na migraci z měst na vzdálený venkov. Pro ilustraci, podíl kontraurbanizovaných migrantů, kteří nebyli ve svém novém bydlišti registrováni k trvalému pobytu, dosahoval ve studovaném vzorku téměř 40 % (Šimon 2012, Šustrová, Šimon 2012). Ověření míry nepřesnosti migrační statistiky nelze odhadnout bez rozsáhlého empirického šetření. Informace o kontraurbanizaci, které byly získány z terénního výzkumu ve zvolených venkovských lokalitách, představují novou informaci, která nebyla zjištělná z dříve provedených výzkumů. Podrobnější informace o výsledcích terénního výzkumu obsahuje článek *Exploring counterurbanization in a post-socialist context: case of the Czech Republic* a kapitola s názvem *Opuštění městského způsobu života? Analýza vybraných aspektů migrace na venkov*.

A)

Teoretické zarámování kontraurbanizace v současném výzkumu

Článek *Kontraurbanizace: chaotický koncept?* nabízí čtenáři ucelený pohled na problematiku kontraurbanizace, kterou vymezuje v kontextu širších urbanizačních procesů a změn socio-geografické organizace společnosti jako takové. Z hlediska obsahu se článek věnuje minulému i současnému vývoji debat o migraci na venkov - kontraurbanizaci - v odborném diskurzu. Svým přehledovým charakterem slouží především pro definování vstupních teoretických a metodologických rámců pro výzkum migrace na venkov. Získané znalosti byly dále využity při realizaci empirického výzkumu pro účely dizertační práce, kde byly dále rozvíjeny a diskutovány ve vztahu k metodám a zjištěním výzkumu.

citace: ŠIMON, M. (2011a): Kontraurbanizace: chaotický koncept? *Geografie*, 116, č. 3, s. 231-255.

B) Etnografická studie specifické imigrační komunity

Článek *Úspěšná integrace rumunské komunity z Bílé Vody* představuje unikátní etnografickou studii, která rozebírá vznik a postupnou integraci velmi specifické komunity imigrantů v periferním venkovském prostoru. Ačkoli je kontraurbanizace nejčastěji zkoumána v rámci národních států, tak i imigrace ze zahraničí může nepochybně měnit (nejen) populační strukturu a bilanci venkovských území. V rámci výzkumů kontraurbanizace se tento článek řadí do skupiny výzkumů, které se zabývají tzv. „zájmovými komunitami“ ve venkovském prostoru (Meijering, Huigen, van Hoven 2007). Studie ukazuje heterogenitu venkova a diverzitu aktérů, kteří ho ovlivňují. Ilustruje tak jeden z klíčových poznatků výzkumů kontraurbanizaci, který zdůrazňuje kvalitativní charakteristiky migrantů na venkov namísto jejich pouhého počtu.

citace: ŠIMON, M. (2011b): Úspěšná integrace rumunské komunity z Bílé Vody. *Český lid: Etnologický časopis*, 98, č. 2, s. 155-172.

C) Změny životního stylu a kontraurbanizace

Kapitola v knize *Nové sociálně prostorové nerovnosti, lokální rozvoj a kvalita života s názvem Opuštění městského stylu života? Analýza vybraných aspektů migrace na venkov* rozvíjí poznatky o kontraurbanizaci v Česku tím, že na rozdíl od standardních hodnocení

populačních či migračních bilancí dává slovo samotným aktérům kontraurbanizace – migrantům z měst na vzdálený venkov. Rozbor narativů ukazuje na důležitost vnímaných charakteristik prostředí a na důležitost porozumět migračním rozhodnutím v kontextu individuálních biografii. Trvalost migrace na venkov do značné míry závisí na kompatibilitě strategií každodennosti migrantů s jejich interpretativními repertoáry. Kontraurbanizace jakožto migrace na venkov je interpretována jako volba životního stylu v rámci individuálního habitusu.

citace: ŠUSTROVÁ, K., ŠIMON, M. (2012): Opuštění městského způsobu života? Analýza vybraných aspektů migrace na venkov. In: Temelová, J., Pospíšilová, L, Ouředníček, M. (eds.): Nové sociálně prostorové nerovnosti, lokální rozvoj a kvalita života. Plzeň, Aleš Čeněk, s. 99-121.

D) Kontraurbanizace v Česku – případová studie

Článek *Exploring counterurbanisation in a post-socialist context: case of the Czech Republic* představuje výsledky empirického výzkumu kontraurbanizace v Česku a prezentuje syntetizující poznatky o migrantech z měst na vzdálený venkov. V teoretické rovině přispívá k současné diskuzi o povaze procesu kontraurbanizace v zemích mimo západní Evropu, severní Ameriku a Austrálii. V empirické rovině ukazuje primárně ne-ekonomickou motivaci kontraurbanizace, významnou roli diskurzů město – venkov a pozitivní dopad migrace na kvalitu života a osobní spokojenost migrantů. Souhrnně řečeno je kontraurbanizace v Česku relativně malý migrační proud, který přispívá pozitivním způsobem k populačnímu a sociálnímu vývoji venkovských oblastí.

citace: ŠIMON, M. (2012): Exploring counterurbanization in a post-socialist context: case of the Czech Republic. *Sociologia Ruralis*, XX, XX-XX. (revisited 15.7.2012)

Shrnutí: výsledky výzkumu kontraurbanizace v Česku

Předložená dizertační práce ve svém zaměření reaguje na současné výzkumy rezidenční decentralizace v Česku (Bartoš *et al.* 2011, Čermák, Hampl, Müller 2009, Ouředníček 2007, Vobecká, Piguet 2011) i dalších post-socialistických zemích (Hirt 2007, Krisjane, Berzins 2012, Leetmaa, Tammaru, Anniste 2009, Tammaru, Kulu, Kask 2004) stejně jako na aktuální diskuzi o konceptu kontraurbanizace a jeho aplikovatelnosti napříč národními kontexty (Bijker, Haartsen 2011, Grimsrud 2011, Halfacree 2012, Halfacree, Rivera 2012, Oliva 2010, Šimon 2012). Ve svém přístupu propojuje nová empirická zjištění spolu se snahou o zobecnění získaných poznatků a jejich teoretickou a metodologickou konceptualizaci (Šimon 2012, Šustrová, Šimon 2012). Na základě dosažených teoretických a empirických výsledků lze výzkum kontraurbanizace v Česku charakterizovat v několika rovinách.

V teoretické rovině dizertační práce na základě studia kontraurbanizace v Česku přispívá k poznání procesů rezidenční decentralizace v post-socialistických zemích. Formuluje vlastní pojetí konceptu kontraurbanizace, které je uzpůsobené pro výzkum v českém kontextu (Šimon 2011a). Kontraurbanizace je definována jako trend ve stěhování obyvatelstva, kdy dochází k migraci z měst na venkov mimo metropolitní regiony. Součástí výzkumu kontraurbanizace je kromě studia proměn migračních proudů také analýza dopadů kontraurbanizace v území a hodnocení proměn specifických mobilit kontraurbanitů, stejně jako rozbor užívaných metod, pojmů a kategorií a jejich reflexivního utváření (Šimon 2011a, Šustrová, Šimon 2012). Klíčovým výstupem dizertační práce v metodické rovině je návrh typologie migračních strategií kontraurbanitů (Šimon 2012). Typologie využívá znalosti získané z terénních výzkumů ve venkovských regionech Česka. Pomocí zvolených indikátorů definuje čtyři typy migračních strategií (*ex-urbanisation strategy*, *anti-urbanisation strategy*, *family livelihood strategy*, *rural entrepreneurship strategy*), které se uplatňují při kontraurbanizaci. Typologii migračních strategií lze využít jako metodologický nástroj pro komparaci základních charakteristik kontraurbanitů migrace napříč národními kontexty. Dalším teoreticky zaměřeným výstupem dizertační práce je základní srovnání kontraurbanizace v Česku s charakteristikami kontraurbanizace v západních zemích (UK, USA, Austrálie) a s charakteristikami kontraurbanizace v post-socialistických zemích. Na základě poznatků z českého výzkumu kontraurbanizace a znalostí zahraničních výzkumu kontraurbanizace tvrdím, že kontraurbanizace v Česku (Šimon 2012, Šustrová, Šimon 2012) je svými charakteristikami více podobná kontraurbanizaci v západních zemích (Boyle, Halfacree 1998, Halliday, Coombes 1995, Mitchell 2004) než kontraurbanizaci v post-socialistických zemích

(Bajmócy *et al.* 2011, Brown, Schafft 2002, Tammaru 2001). Za společné prvky kontraurbanizace v Česku a v západních zemích považují převahu migračních motivů vázaných na životní styl, ne-ekonomickou povahu migrace, a sdílené charakteristiky *venkovské idyly* (Šimon 2012).

V empirické rovině přinesl výzkum kontraurbanizace v Česku nové poznatky o struktuře a intenzitě současné kontraurbánní migrace, jejích aktérech, a dopadu na lokality (Šimon 2011a, 2012, Šustrová, Šimon 2012). Při hodnocení na makroúrovni můžeme konstatovat migrací sycený populační růst malých obcí mimo metropolitní areály (Šimon, Ouředníček 2010), který dokládá postupující rezidenční decentralizaci. V průběhu transformačního období posledních 20 let došlo k výrazné diferenciaci křivek věkově specifické migrace vztažené k územní typologii (města - suburbánní zázemí - dostupný venkov - vzdálený venkov). Oproti situaci v počátku 90. let jsou v současnosti města atraktivnější pro mladší věkové kategorie (25-30 let), suburbánní zázemí a dostupný venkov je přitažlivější pro střední věkové kategorie (35-40 let), zatímco vzdálený venkov je častěji cílem migrantů starších věkových kategorií (55-65 let; Šimon 2011a). Územní dopad kontraurbanizace na venkovské lokality je i vzhledem k rozdrobené sídelní struktuře obcí v Česku nerovnoměrný.

Struktura současné kontraurbánní migrace získaná z terénního výzkumu poskytuje detailnější charakteristiky migrantů na vzdálený venkov (Šimon 2012, Šustrová, Šimon 2012). Věková a vzdělanostní struktura migrantů ukazuje, že kontraurbanizace se týká jak starších, tak mladších věkových skupin, jak více vzdělaných, tak méně vzdělaných, přičemž nebyl nalezen jasný vztah mezi věkem a vzděláním migrantů. Mezi deklarovanými důvody ke stěhování převažují důvody vztažené k životnímu stylu nad ekonomicky orientovanými faktory. Z pohledu ekonomické aktivity je významná část kontraurbanitů mimo trh práce, tj. v penzi, na rodičovské dovolené, popř. dobrovolně nezaměstnaná. Ekonomicky aktivní migranti využívají celou škálu strategií a mobilityních řešení od práce přes internet, využití finanční renty, až po extrémní formy dojížděky k překonání nedostatku pracovních příležitostí na vzdáleném venkově. V percepci městského a venkovského prostředí z pohledu kontraurbanitů převažuje vnímání *pull* faktorů venkova nad *push* faktory města, přičemž poměrně překvapivě je venkov vnímán téměř exkluzivně z pohledu charakteristiky přírodního prostředí, sociální charakteristiky venkova jsou pro migranty druhotné (Šustrová, Šimon 2012).

Začleňování kontraurbánních migrantů v lokalitách na venkově hodnotím jako neproblematické ze tří důvodů. Zprv je podíl nově příchozích migrantů k starousedlíkům

nízký, tj. nejsou vytvořeny podmínky pro vznik výrazné polarity mezi obyvateli dané lokality. Zadruhé jsou nově příchozí obyvatelé do obcí vzdáleného venkova vnímáni starousedlíky jako potenciál, nikoli jako ohrožení. Zatřetí je velká část kontraurbanitů ochotna zapojit se do aktivit místní komunity a přispět tak k jejímu rozvoji. Migranti z města mají často vyšší lidský, sociální, kulturní či finanční kapitál, který jsou ochotni uplatnit ve svém novém bydlišti (Šimon 2012, Šustrová, Šimon 2012).

V dizertační práci jsem se věnoval uceleně výzkumu kontraurbanizace od teoretického zarámování přes metodiku výzkumů až po výsledná zjištění a jejich zhodnocení. Ve vstupní teoretické části jsem diskutoval kontraurbanizaci jako prostorový i sociální koncept včetně zarámování do širšího kontextu urbanizačních procesů a sociálně-vědních přístupů. V druhé části dizertační práce jsem představil relevantní publikační výstupy, které se věnují různým aspektům výzkumu kontraurbanizace v Česku. Presentované hodnocení výzkumu kontraurbanizace v Česku považuji za příspěvek k současným širším diskuzím o rezidenční decentralizaci popřípadě o populačním vývoji venkova. I vzhledem k omezenému rozsahu dizertační práce zůstala řada témat výzkumu neprozkoumána. Další práce navazující na výzkum kontraurbanizace mohou být v souladu se současnými výzkumnými trendy v disciplíně zaměřeny například na: rozdíly v kontraurbanizaci podle různých typů venkova (Bijker, Haartsen 2011), interakce kontraurbanitů a dalších uživatelů venkovského prostoru (Halfacree, Rivera 2012, Halfacree 2012), teoretickou diskuzi mezi koncepty kontraurbanizace, amenitní migrace, druhého bydlení, gentrifikace venkova (Phillips 2010), mezinárodní dimenzi kontraurbanizace (Buller, Hoggart 1994, Šimon 2011b), popřípadě mezinárodní komparativní výzkum kontraurbanizace (Grimsrud 2011).

Vybraná literatura

BAJMÓCY, P., HOSSZÚ, S., DUDÁS, R., BALIZS, D. (2011): A szuburbanizáció és a dezurbanizáció motiváció Magyarországon. (Motivations of suburbanization and dezurbanization in Hungary). In: Csapó, T., Kocsis, Z. (eds.): Az 1971. évi OTK és hatása a hazai településrendszerre: (szuburbanizáció, aprófalvak, településszerkezet). Savaria University Press, Szombathely, s. 181-194.

BARTOŠ, M., KUŠOVÁ, D., TĚŠITEL, J., KOPP, J., NOVOTNÁ, M., MACHÁČEK, J., MOSS, L.A.G., GLORIOSO, R.S. (2011): Amenitní migrace do venkovských oblastí České republiky, Nakladatelství Lesnické práce, s.r.o., Kostelec nad Černými Lesy, 196 s.

BIJKER, R.A., HAARTSEN, T. (2011): More than counter-urbanisation: migration to popular and less-popular rural areas in the Netherlands. *Population, Space and Place* Article first published online: 30 AUG 2011, DOI: 10.1002/psp.687

BOYLE, P., HALFACREE, K. (1998): Migration into rural areas. John Wiley & Sons, Chichester, 330 s.

BROWN, D.L., SCHAFFT, K.A. (2002): Population deconcentration in Hungary during the post-socialist transformation, *Journal of Rural Studies*, 18, č. 3, s. 233-244.

BULLER, H., HOGGART, K. (1994): The Social Integration of British Home Owners into French Rural Communities, *Journal of Rural Studies*, 70, č. 2, s. 197-210.

ČERMÁK, Z. HAMPL, M., MŮLLER, J. (2009): Současné tendence vývoje obyvatelstva metropolitních areálů v Česku: dochází k významnému obratu? *Geografie*, 114, č. 1, s. 37-51.

COSER, L.A. (1977): *Masters of Sociological Thought: Ideas in Historical and Social Context*. Waveland Press, Illinois, 611 s.

GRIMSRUD, G.M. (2011): How well does the 'counter-urbanisation story' travel to other countries? The Case of Norway. *Population, Space and Place*, 17, č. 5, s. 642-655.

HALFACREE, K. (2008): To Revitalize Counterurbanization Research? Recognising and International and Fuller Picture. *Population, Place and Space*, 14, č. 4, s. 479-495.

HALFACREE, K. (2012): Heterolocal Identities? Counter-Urbanisation, Second Homes, and Rural Consumption in the Era of Mobilities. *Population, Space and Place*, 18, s. 209-224.

HALFACREE, K., RIVERA, M.J. (2012): Moving to the countryside ... and staying: lives beyond representation. *Sociologia Ruralis*, 52, č. 1, s. 92-114.

HALLIDAY, J., COOMBES, M. (1995): In search of counterurbanization: some evidence from Devon on the relationship between patterns of migration and motivation. *Journal of Rural Studies*, 11, č. 4, s. 433-446.

HAMPL, M. (2005): *Geografická organizace společnosti v České republice: transformační procesy a jejich obecný kontext*. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, 147 s.

HAMPL, M., GARDAVSKÝ, V., KÚHNL, K. (1987): *Regionální struktura a vývoj systému osídlení ČSR*. Univerzita Karlova, Praha, 255 s.

HIRT, S. (2007): Suburbanizing Sofia: characteristics of post-socialist peri-urban change. *Urban Geography*, 28, č. 8, s. 755-780.

HORSKÁ, P., MAUR, E., MUSIL, J. (2002): *Zrod velkoměsta - Urbanizace českých zemí a Evropa*. Paseka, Litomyšl, 352 s.

CHAMPION, A.G. (ed.) (1989): *Counterurbanization: The Changing Pace and Nature of Population Deconcentration*. Arnold, London, 266 s.

CHAMPION, A.G. (2001): Urbanization, suburbanization, counterurbanization and reurbanization. In: Paddison, R. (ed.): *Handbook of Urban Studies*. Sage, London, s. 143-161.

KREJČÍ, J. (2004): *The Paths of Civilization: Understanding the Currents of History*. Palgrave Macmillan, Houndmills, 281 s.

KRISJANE, Z., BERZINS, M. (2012): Post-socialist urban trends: new patterns and motivations for migration in the suburban areas of Riga, Latvia. *Urban Studies*, 49, č.2, s. 289-306.

LAMPARD, E.E. (1965): Historical Aspects of Urbanization. In: Hauser, P.M., Schnore, L.F.: *The Study of Urbanization*, John Wiley & Sons, New York, s. 519-554.

LEETMAA, K., TAMMARU, T., ANNISTE, K. (2009): From priority-led to market-led suburbanization in a post-communist metropolis. *Tijdschrift voor economische en sociale geografie*, 100, č. 4, s. 436-453.

MEIJERING, L., HUIGEN, P., VAN HOVEN, B. (2007): Intentional Communities in Rural Spaces. *Tijdschrift voor economische en sociale geografie*, 98, č. 1, s. 42-52.

MITCHELL, C.J.A. (2004): Making sense of counterurbanization. *Journal of Rural Studies*, 20, č. 1, s. 15-34.

MUMFORD, L. (1961): *The City in History: Its Origins, Its Transformations and Its Prospects*. Harbinger, New York, 657 s.

MUSIL, J. (1967): *Sociologie soudobého města*. Svoboda, Praha, 320 s.

- OLIVA, J. (2010): Rural Melting-pots, Mobilities and Fragilities: Reflection on Spanish Case. *Sociologia Ruralis*, 50, č. 3, s. 277-295.
- OUŘEDNÍČEK, M. (2007): Differential Suburban Development in the Prague Urban Region. *Geografiska Annaler: Human Geography B*, 89, č. 2, s. 111 - 125.
- PHILLIPS, M. (2010): Counterurbanization and Rural Gentrification: an Exploration of the Terms. *Population, Place and Space*, 16, č. 6, s. 539–558.
- SJÖBERG, G. (1965): *The Preindustrial City: Past and Present*. The Free Press, New York, 368 s.
- SOJA, E.W. (2000): *Postmetropolis: Critical Studies of Cities and Region*. Blackwell, Malden, 464 s.
- TAMMARU, T. (2001): Urban and Rural Population Change in Estonia: Patterns of Differentiated and Undifferentiated Urbanisation. *Tijdschrift voor economische en sociale geografie*, 94, č. 1, s. 112-123.
- TAMMARU, T., KULU, H, KASK, I. (2004): Urbanization, suburbanization, and counterurbanization in Estonia, *Eurasian Geography and Economics*, 45, č. 3, s. 212-229.
- TISDALE, H. (1942): The Process of Urbanization. *Social Forces*, č. 20, s. 311–316.
- VOBECKÁ, J., PIGUET, V. (2011) Fertility, natural growth, and migration in the Czech Republic: an urban–suburban–rural gradient analysis of long-term trends and recent reversals. *Population, Space and Place*. Article first published online: 23 NOV 2011.
- WALLERSTEIN, I., ET AL. (1998): *Kam směřují sociální vědy: zpráva Gulbenkianovy komise o restrukturalizaci sociálních věd*. Sociologické nakladatelství SLON, Praha, 111 s.
- WEBER, M. (1966): *The City*; translated and edited by Don Martindale and Gertrud Neuwirth. New York, The Free Press, 242 s.

Přílohy:

Příloha 1: Obsah dizertační práce

1.	Úvod.....	9
2.	Obecná východiska a zvolené teoretické přístupy.....	13
3.	Kontraurbanizace v prostoru.....	14
3.1.	Kontraurbanizace a systém osídlení.....	16
3.2.	Kontraurbanizace a prostorové (i-)mobility.....	19
3.3.	Kontraurbanizace a lokality a komunity.....	22
4.	Kontraurbanizace v soudobých společnostech.....	25
4.1.	Tradiční, moderní, a „třetí“ společnosti.....	26
4.2.	Hodnotové orientace a životní styl.....	27
4.3.	Kontraurbanizace v diskurzích.....	29
5.	Představení publikovaných prací.....	30
5.1.	Teoretické zarámování kontraurbanizace v současném výzkumu.....	31
5.2.	Etnografická studie specifické imigrační komunity.....	33
5.3.	Změny životního stylu a kontraurbanizace.....	34
5.4.	Kontraurbanizace v Česku – případová studie.....	36
6.	Shrnutí: výsledky výzkumu kontraurbanizace v Česku.....	37
7.	Literatura.....	41
8.	Soubor publikovaných textů.....	53

Příloha 2: Seznam publikovaných textů

ŠIMON, M. (2012): Exploring counterurbanization in a post-socialist context: case of the Czech Republic. *Sociologia Ruralis*, XX, XX-XX. (revisited 15.7.2012)

ŠUSTROVÁ, K., ŠIMON, M. (2012): Opuštění městského způsobu života? Analýza vybraných aspektů migrace na venkov. In: Temelová, J., Pospíšilová, L., Ouředníček, M. (eds.): *Nové sociálně prostorové nerovnosti, lokální rozvoj a kvalita života*. Plzeň, Aleš Čeněk, s. 99-121.

ŠIMON, M. (2011a): Kontraurbanizace: chaotický koncept? *Geografie*, 116, č. 3, s. 231-255.

ŠIMON, M. (2011b): Úspěšná integrace rumunské komunity z Bílé Vody. *Český lid: Etnologický časopis*, 98, č. 2, s. 155-172.

ŠIMON, M. (2011c): Únik z měst na venkov. *Geografické rozhledy* 20, č. 3, str. 6-7.

ŠIMON, M., POSPÍŠILOVÁ, L., (2011): Rozmístění obyvatelstva. In: Ouředníček, M., Temelová, J., Pospíšilová, L. (eds.): *Atlas sociálně prostorové diferenciacie České republiky*. Nakladatelství Karolinum, Praha, s. 15-16.

POSPÍŠILOVÁ, L., ŠIMON, M. (2011): Administrativní členění. In: Ouředníček, M., Temelová, J., Pospíšilová, L. (eds.): *Atlas sociálně prostorové diferenciacie České republiky*. Nakladatelství Karolinum, Praha, s. 13-14.

ŠIMON, M., OUŘEDNÍČEK, M. (2010): Migrace na venkov a kontraurbanizace: Přehled konceptů a diskuze jejich relevance pro výzkum v Česku. In: *Geografie pro život ve 21. století: Sborník příspěvků z XXII. sjezdu České geografické společnosti pořádaného Ostravskou univerzitou v Ostravě 31. srpna – 3. září 2010*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, s. 738-743.

VOBECKÁ, J., ŠIMON, M. (2008): Kolovraty. In: Vobecká, J., Kostecký, T. (eds.): *Politické důsledky suburbanizace. Analýza případových studií proměn politického chování a občanské participace ve vybraných suburbánních lokalitách Prahy a Brna. Sociologické studie/ Sociological studies 07:8*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, s. 32-36.